

Інноваційні технології соціального аудиту

1. Міжнародна практика застосування технологій соціального аудиту у XXI ст.
2. Український досвід використання інструментів соціального аудиту

1.

Методики соціального аудиту:

- 1) Методика соціального аудиту на основі аналізу соціальних індикаторів (Social Performance Indicators – SPI);
- 2) Методика соціального аудиту (Social Audit Tool – SAT) Агентства США з міжнародного розвитку (U.S. Agency for International Development, USAID);
- 3) Методика «якісного» соціального аудиту (Quality Audit Tool – QAT) Центру мікрофінансування¹ (MicroFinance Centre, MFC);
- 4) Методика соціального аудиту Мережі соціального аудиту (Social Audit Network, SAN).

Так, наприклад, методика соціального аудиту на основі аналізу соціальних індикаторів (Social Performance Indicators – SPI) є досить простою та може бути застосована самими працівниками організації. Слід відзначити, що вона була розроблена для здійснення оцінки діяльності переважно мікрофінансових організацій. У її межах діяльність організації аналізують із використанням 12 головних показників, які згруповані в 4 блоки: подолання бідності та виключення; адаптація продуктів та послуг до потреб цільової аудиторії; покращення економічної та соціальної ситуації клієнтів та, власне, соціальна відповідальність організації. У межах останнього блоку вивчають соціальну відповідальність організації відносно працівників, клієнтів, територіальної громади та природного середовища. Саму анкету за цією методикою можна знайти в інтернеті на окремих вебресурсах. Розробники методики виокремлюють два головні підходи до її застосування: «централізований», коли до заповнення стандартної анкети залучають лише менеджерів організації, та «партисипативний», коли до оцінки організації за переліком показників залучають представників всіх зацікавлених сторін. На проведення соціального аудиту за цією методикою відводять 1–3 дні, після чого звіт за результатами

соціального аудиту з рекомендаціями щодо вдосконалення діяльності організації спрямовують менеджерів організації. Наявність стандартизованої анкети, а також простота використання забезпечують можливості для широкого застосування цієї методики, а також для порівняння діяльності різних організацій та аналізу динаміки розвитку окремої організації в напрямку соціальної відповідальності.

Методика соціального аудиту Агентства США з міжнародного розвитку (U.S. Agency for International Development, USAID) орієнтована на те, щоб оцінити переважно не результати діяльності організації, а саму діяльність організації щодо реалізації проголошеної соціальної місії. Вивчення процесів дозволить зробити висновок щодо досягнення поставлених соціальних цілей. У межах цієї методики соціальний аудит спрямований на вивчення шести стандартних для кожної організації процесів: формулювання місії та менеджмент; стратегічне планування; обслуговування користувачів; моніторинг; прийняття на роботу та навчання; стимулювання. Крім того, соціальний аудитор повинен проаналізувати також соціальну відповідальність організації, спираючись на вивчення її соціальних (нефінансових) звітів. Слід відзначити, що в межах цієї методики, соціальний аудитор залучає працівників організації для оцінки соціальних (нефінансових) звітів, достовірності поданої в них інформації, джерел її отримання та методології їх складання. Як головний метод для отримання даних щодо процесів організації використовують інтерв'ю з менеджерами, персоналом, інвесторами та іншими зацікавленими сторонами. Гайд інтерв'ю з цієї методики також можна знайти в інтернеті на окремих вебресурсах USAID. Основними етапами методики є такі: на підготовчому етапі соціальний аудитор збирає інформацію щодо соціальної місії, цілей організації, її діяльності. На етапі здійснення соціального аудиту здійснюють опитування зацікавлених сторін, а також аналіз соціальних звітів організації із залученням її працівників. Після цього відбувається підготовка та обговорення на нараді звіту з соціального аудиту. Заключний етап пов'язаний з підготовкою остаточного звіту за результатами соціального аудиту організації.

Методика «якісного» соціального аудиту (Quality Audit Tool – QAT) Центру мікрофінансування (MicroFinance Centre, MFC) є досить схожою з попередньою. Вона також спрямована на те, щоб проаналізувати діяльність організації щодо досягнення поставлених соціальних цілей. Тобто власне соціальні цілі організації є тим стандартом, на основі якого соціальний аудитор робить свої висновки щодо організації. Але головною відзнакою цієї методики є те, що вона не спрямована на пошук та збирання об'єктивних даних. Навпаки, звіт соціального аудитора заснований переважно на аналізі суб'єктивних даних, отриманих у ході інтерв'ю зацікавлених сторін, які й оцінюють діяльність організації щодо досягнення поставлених соціальних цілей.

У межах інтерв'ю ставляться питання, які стосуються трьох головних блоків:

- 1) наявність в організації чітких соціальних цілей, а також механізмів їх досягнення;
- 2) наявність в організації надійної, релевантної інформації щодо досягнення поставлених соціальних цілей;
- 3) наявність в організації ефективної системи управління соціальним функціонуванням.

Протягом опитування соціальний аудитор з'ясовує не тільки особливості діяльності організації щодо досягнення соціальних цілей, але й чинники, які впливають на цей процес. У застосуванні методики можна виокремити декілька етапів: спочатку здійснюють так званий «початковий аудит», коли аудитор знайомиться з організацією та знаходить її проблемні місця на основі коротких співбесід з працівниками організації. Після цього вже здійснюється більш глибокий аналіз, на якому власне й проводять інтерв'ю з зацікавленими сторонами. На наступному етапі соціальний аудитор здійснює узагальнення отриманих даних, готує висновки, які пропонує для обговорення зацікавленим сторонам. Після цього він готує остаточний звіт з проведеного дослідження.

Методика соціального аудиту Мережі соціального аудиту (Social Audit Network, SAN) спрямована виключно на те, щоб здійснити верифікацію соціальних звітів організації. Під час застосування цієї методики соціальний

аудитор проводить серію зустрічей із обраними представниками організації. Як правило, в якості таких представників виступають ті, хто готує соціальні нефінансові звіти.

Останні повинні постійно бути присутніми на таких зустрічах та здійснювати аналіз звітів разом з соціальним аудитором за трьома головними критеріями:

- 1) масштаб та повнота;
- 2) процес підготовки;
- 3) методологія та ресурси.

Що стосуються етапів застосування цієї методики, то вони включають наступні: підготовчий етап, на якому соціальний аудитор збирає попередні дані, проводить уточнюючі зустрічі; зустріч з власне соціального аудиту, на якій здійснюються аналіз соціальних звітів; підготовка зауважень за результатами попередньої наради, з якими соціальний аудитор знайомить всіх учасників попередньої зустрічі; підготовка остаточного звіту з соціального аудиту.

Як зазначають Покровська Н.Н. і Туркін С.В., останніми роками досить популярною на Заході є методика The New Economic Foundation (NEF, Великобританія), яка сфокусована на сприйнятті організації ключовими зацікавленими сторонами, а також методика аудиту корпоративної відповідальності (Corporate Responsibility Audit, CRA) консалтингової компанії SmithOBrien (США). Остання оцінює відносини організації з її зацікавленими сторонами, які порівнюють з основними показниками діяльності організації. Такий підхід дозволяє дати як якісну, так і кількісну оцінку результатів діяльності організації. Таким чином, вона надає інтегровану оцінку діяльності організації за п'ятьма напрямками діяльності: система менеджменту якості, енергозбереження та охорона природи, стосунки з персоналом, соціально-трудова відносинами та права людини, відносини з місцевою громадою.

Доповненням до методики аудиту корпоративної соціальної відповідальності є Econometric Impact Index (Індекс економетричного ефекту), розроблений також SmithOBrien, який дозволяє оцінювати сумарний вплив компанії на місцеві громади. На думку Мазурика О.В., до головних етапів

соціального аудиту слід віднести наступні. По-перше, це етап «преаудиту», на якому здійснюється підготовка до соціального аудиту, що пов'язана з розробкою попереднього плану соціального аудиту, підбору команди соціальних аудиторів, розробкою програми соціального аудиту, проведенням зустрічей з зацікавленими сторонами. Важливим на цьому етапі соціального аудиту є вибір стандартів із соціальної відповідальності, за якими на наступних етапах здійснюватиметься порівняння при формулюванні аудиторських висновків. В якості таких стандартів можуть виступати Міжнародні, національні, галузеві стандарти; кращі (або типові) показники в певній галузі, або за певний проміжок часу. Цей етап завершується підписанням угоди на проведення соціального аудиту. Другий етап пов'язаний зі збором інформації в організації, який може здійснюватися за допомогою таких аудиторських процедур, як опитування менеджерів та персоналу, аналіз внутрішньої документації, спостереження тощо. Отримана з різних джерел інформація може бути використана для перехресного порівняння. Після цього аудитори, власне, й розпочинають збір аудиторських доказів, визначають джерела їх отримання та порядок документування. Найбільш складним є третій етап соціального аудиту, який пов'язаний із аналізом аудиторських доказів. Аудиторські докази – це інформація, яка була отримана соціальним аудитором у ході проведення соціального аудиту на об'єкті або результати її аналізу, що дозволяють зробити висновки та висловити власну думку соціального аудитора з предмету обстеження. Аудиторські докази представляють собою документацію з соціально-економічного обліку, висновки експертів, а також відомості з інших джерел та, відповідно, можуть бути трьох видів: внутрішні, тобто такі, що містять інформацію, отриману від об'єктів соціального аудиту, його представників в усному або письмовому вигляді; зовнішні – які містять інформацію, що отримана від третіх осіб у письмовому вигляді; змішані – які складаються з інформації, що отримана від об'єктів соціального аудиту в усному або письмовому вигляді та яка письмово засвідчена третьою особою. Власне, на цьому етапі отримані в організації дані необхідно порівняти з обраними стандартами з соціальної відповідальності, сформулювати аудиторські висновки та визначити аудиторський ризик. Аудиторський ризик – це

ризик, який бере на себе соціальний аудитор при формулюванні аудиторських висновків щодо достовірності отриманих даних. Нульовий ризик означає абсолютну впевненість соціального аудитора в достовірності інформації. Аудиторський ризик може визначатися як інтуїтивно, так і за допомогою кількісних розрахунків. На останньому етапі соціального аудиту здійснюється остаточне редагування висновків та їх передача замовнику.

2.

В якості українського досвіду використання інструментів соціального аудиту можна навести методику, яку пропонує програма «Прозорість та підзвітність в органах місцевого самоврядування», яка підтримується Тематичним цільовим фондом демократичного врядування (DGTTF), Глобальною тематичною програмою протидії корупції для ефективності розвитку (PACDE) та Іспанським цільовим фондом Програми розвитку ООН (ПРООН).

Згідно з нею, соціальний аудит діяльності органів місцевого самоврядування складається з наступних етапів:

1. Етап підготовки до соціального аудиту. На цьому етапі здійснюється формування комітету з соціального аудиту за погодженням із громадою, в якому мають бути обов'язково представлені депривовані групи; складається графік та бюджет проведення соціального аудиту; здійснюється інформування всіх членів громади про соціальний аудит, надсилають листи, повідомлення для залучення уваги зацікавлених сторін, щоб заохотити їх до активної участі в процесі аудиту.
2. Етап власне соціального аудиту, на якому здійснюється збір інформації в процесі взаємодії комітету з соціального аудиту із зацікавленими сторонами, а також аналізу документів органів місцевого самоврядування. Комітет з соціального аудиту консолідує інформацію, здійснює її верифікацію і лише після цього складає звіт із соціального аудиту, який повинен бути підготовлений таким чином, щоб його було легко прочитати на загальних зборах громади.

3. Публічні збори. На цьому етапі спочатку здійснюється підготовка до проведення зборів громади, інформування та мотивування членів громади до

участі. На зборах під керівництвом модератора відбувається презентація звіту з соціального аудиту, а також його обговорення всіма зацікавленими сторонами, представники органів місцевого самоврядування надають відповіді на поставлені питання, здійснюється запис наданих пропозицій та ін.

4. Наступна діяльність, згідно рішень, ухвалених на публічних зборах.